

Gödölle Mátyás – Serfőző Szabolcs

RÓZSA GYÖRGY (1925–2008)

A „KÉPFILOLÓGUS”

Rózsa György a magyar történeti ikonográfiai kutatások egyik úttörője és legjelentősebb képviselője volt, aki pályája egészét a magyar történelemmel kapcsolatos 16–19. századi ábrázolások vizsgálatának szentelte, s a téma nemzetközi hírű szaktekinvényévé vált. Ő maga így definiálta az általa művelt tudományterületet: „A történeti ikonográfia a történelem ábrázolt forrásainak összegyűjtésével, rendszerezésével és értékelésével foglalkozik, amelyek szemléletességükkel az írott kútfők által nyújtott információkat kiegészítik. Ábrázolt forráson olyan festmények, rajzokat, sokszorosított grafikákat, plasztikai alkotásokat vagy fotografikus eljárással készült ábrázolásokat értünk, amelyek a legszélesebben értelmezett történeti rekonstrukcióban felhasználható adatokat szolgáltatnak.”¹ A diszciplína céljait és módszertanát máshol így határozta meg: „A múlt komplex rekonstrukciójában nélkülözhetetlen történeti ikonográfia [...] alapvető kérdése a kútfők hitelességére vonatkozik, s a választ a filológiai szövegkritikához hasonló módszerrel keresi, hogy eredményeivel az egyéb – írott, nyomtatott vagy tárgyi – forrásanyag által nyújtott információk tanúságát kiegészítse és szemléletesebbé tegye. Ábrázolt forráson a 19. század közepe előtt kizárólag képzőművészeti alkotást értünk, tehát ezek vizsgálata a művészettörténetben kialakult módszerek segítségével végezhető el a legeredményesebben.”²

Rózsa György pályája kezdetétől, 1949-től nyugdíjba vonulásáig, 1995-ig, azaz 46 éven át a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokának hűséges munkatársa volt.³ Pályája egészét ez a hivatástudat jellemezte, rendkívüli kitartással, alázattal és fegyvelemmel végezte munkáját, amelyet erős történeti érdeklődés táplált. 1963-tól osztályvezetőként irányította a Képcsarnokot, amely a magyar történelem képi forrásainak legteljesebb (ikonográfiai) gyűjteménye, „Magyarország történetének közel négy évszázadnyi képi emlékezete, arcképekben, vár- és városábrázolásokban, magyarországi események képeiben megőrizve.”⁴ Rózsa György évtizedeken át itt végzett

¹ Ld.: Rózsa György: Százéves a Történelmi Képcsarnok. *Folia Historica*, 12. 1984. 173.

² Rózsa György: *Csataképek a felszabadító háborúk korából. MTA doktori értekezés.* Budapest, 1984. 4. (Gépirat, Történelmi Képcsarnok, kézikönyvtár).

³ A Történelmi Képcsarnok történetéről ld.: Fejős Imre: A Magyar Történelmi Képcsarnok 75 éve: 1884–1959. *Művészettörténeti Értesítő*, 8. 1959. 285–289.; Rózsa 1984.; Basics Beatrix: A Magyar Történelmi Képcsarnok. *A 200 éves Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményei.* Szerk. Pintér János. Budapest, 2002. 277–301.; Gödölle Mátyás: Történelmi Képcsarnok. *A nemzet múzeuma.* Szerk. Pintér János. Budapest, 2009. 137–145.

⁴ Galavics Géza: In memoriam Rózsa György (1925–2008). *Művészettörténeti Értesítő*, 57. 2008. 395.

1. Róza György hallgatói igazolványa (1943)

muzeológiai munkája a gyűjtemény szisztematikus tudományos feldolgozását, gyarapítását és kiállítások szervezését egyaránt magába foglalta. Közel hat évtizedes pályafutása alatt rendkívül gazdag tudományos életművet hozott lére: publikációinak jegyzéke közel 300 tételből áll, s ebből több mint negyven rangos külföldi kiadványokban jelent meg. További 25, zömmel német nyelvű tanulmányát az *Acta Historiae Artium*ban publikálta, amelynek 1986–1992 között szerkesztője is volt. Mintegy negyven recenziót és harminc ismeretterjesztő közleményt írt.

Egyetemi ógörög, latin és művészettörténeti tanulmányai egyfajta „képfilológussá” formáltak, aki a diszciplína pozitívista hagyományaira alapozva elsősorban rendszerező jellegű, analitikus kutatásokat folytatott, amelyek során rendszerint jól áttekinthető katalógusokba rendezte a vizsgált téma emlékműanyagát, de nagy hangsúlyt helyezett a vizsgált téma belső összefüggéseinek feltárására is. Kissé zárkózott személyisége is elmélyült kutatómunkára predesztinálta, talán épp ezért mindössze két szemeszteren át, 1959–1960-ban oktatott az ELTE Művészettörténeti Tanszékén, az 1958-ban a tanszékvezetővé előlépett Vayer Lajos meghívására,⁵ a Képcsarnokban

⁵ Ekkor emlékmeghatározás és forrásolvasás szemináriumokat tartott. Ld.: *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem értesítője 1959/60.* Budapest, 1960. 175. Ld. még: Tóth Károly: *Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950). Lustrum collegii. Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati.* Ed. László Horváth. Budapest, 2011. 331.

2. Rózsa György 1955 körül

jelöltnek iratkoztam be. Egyetemi tanulmányaim ideje alatt (1943/44-től 1947/48-ig) az Eötvös József Collegium bentlakó tagja voltam.¹⁰ 1948 júniusában latin-görög szakból tanári oklevelet nyertem. Az 1946/47. tanév második felétől kezdve harmadik tárgyat művészettörténetet vettem fel.¹¹ Ebből a tárgyból 1948 decemberében tanári alapvizsgát tettem. Az egyetemi reformmal kapcsolatos rendelkezések miatt művészettörténetből doktorálni¹² már nem tudtam.¹³ 1950 júniusában összevont

azonban később rendszeresen fogadott gyakornokokat.⁶ 1959–1960-as kurzusainak hallgatója volt Marosi Ernő és Galavics Géza is.⁷ Marosi Ernő visszaemlékezése szerint Rózsa György igényes és pontosságra törekvő attitűdje mindketőjükre nagy benyomást tett.⁸

Kivételesen hosszú és termékeny életútjának indulásáról és polgári családi hátteréről Rózsa György egy 1953 januárjában, 28 évesen írott önéletrajza nyújt tárgyilagos, mégis személyes hangvételű áttekintést: „Budapesten születtem 1925. márc. 4-én. Édesapám tisztviselő. Nőtlen vagyok, szüleimnél lakom.⁹ 1943-ban kitüntetéssel érettségiztem a budapesti Szent Imre gimnáziumban. A Tudományegyetem Bölcsészeti Karára latin-görög szakos tanár-

⁶ Rózsa György: Pályámról és a történeti ikonográfiáról. *Művészettörténeti Értesítő*, 44. 1995. 136.

⁷ Tóth Károly: Beszélgetés Rózsa György művészettörténésszel. *Zádor Anna IV.* Szerk. Markója Csilla, Bardoly István. *Enigma*, 16. 2009. No 58. 129.

⁸ Tóth 2011. i. m. 343.

⁹ Az Eötvös Collegium archívumában őrzött 1943. szept. 1-i minősítési lapja szerint apja, Rózsa Richárd, a Magyar Kír. Folyam- és Tengerhajózási Rt főintézője volt, lakcíme: XI. Karolina út 5. (Köszönöm az adatot Boda Attilának.)

¹⁰ Az Eötvös Collegium 1950-ig internátusként, azaz bentlakásos „tudós tanárképzőként” működött, így az oda felvételt nyert, kiemelkedően tehetséges, budapesti lakhellyel rendelkező diákok is csak bentlakással lehettek a Collegium növendékei. (Így például 1941-től Klanciczay Tibor is az Eötvös Collegium bentlakó diákja volt. Vö.: Barta András: Emlékezés az alma materre. A 80 éves Eötvös Kollégiumról beszél Klanciczay Tibor akadémikus. *Magyar Nemzet*, 1975. szeptember 21. 9.) Rózsa György 1948-ban – Németh Lajossal együtt – Fülep Lajos óráit látogatta az Eötvös Collegiumban. Erről ld.: Tóth 2009. i. m. 132.

¹¹ A Keresztényregészeti és Művészettörténeti tanszéken Gerevich Tibor hallgatója volt. Ld.: Tóth 2011. i. m. 341.

¹² 1949-ig a tanári alapvizsga után a bölcsészkarai képzés második szakasza a doktorátus megszerzésére

3. Rózsa György átveszi a bölcsészdoktori oklevelét az ELTÉ-n (1958. december 20.)

muzeológusi alap- és szakvizsgát tettem. [...] 1949. május 6-a óta vagyok a Magyar Történelmi Képcsarnok alkalmazottja. 1952. január elsején soroltak be segédmuzeológusnak.¹⁴ [...] A Magyar Történelmi Képcsarnok anyagával megismerkedve először a fényképgyűjteményt kezeltem.¹⁵ 1950 folyamán dr. Vayer Lajos¹⁶ vezetése

irányult, amelynek az előadások 8 féléven át tartó igazolt hallgatása, a doktori szigorlat és a disszertáció sikeres megvédése voltak a feltételei. Rózsa György már egy új rendszerben, 1958-ban szerzett bölcsészdoktori fokozatot az ELTE Művészettörténet Tanszékén *A magyar arcképmetszés legkiemelkedőbb mesterei a felvilágosodás idején és a reformkorban* című értekezésével. (Gépirat. ELTE Művészettörténeti Intézet Könyvtára, Nr. 0141)

¹³ A fordulat évét követően a 260/1949. sz. Kormányrendelet megreformálta a Pázmány Péter (1950 szeptemberétől Eötvös Loránd) Tudományegyetem bölcsészeti karán folyó képzést. A rendelet értelmében a középiskolai tanárszakok mellett új bölcsész szakként elindították a könyvtáros, levéltáros és muzeológus képzést. Utóbbi magába foglalta a művészettörténetet, a néprajzot és a régészetet, mint „múzeumi szaktárgyakat”.

¹⁴ Korábban gyakornoki státuszban volt a gyűjtemény munkatársa.

¹⁵ A Történelmi Képcsarnok 40.000 darabos fényképgyűjteménye, az azt kezelő Szakács Margit (1916–2011) fotótörténész muzeológussal együtt, 1964-ben – Rózsa György tiltakozása ellenére – átkerült az 1957-ben létrehozott Legújabbkori Történeti Múzeum Fényképtárába, majd ebből jött létre 1995-ben a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtára. Ld.: Stemplerné Balog Ilona: A Történeti Fényképtár. *A 200 éves Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményei*. Szerk. Pintér János. Budapest, 2002. 309–327.; Tóth 2009. i. m. 142.

¹⁶ Vayer Lajos 1937–1950 között a Történelmi Képcsarnok osztályvezetője volt. Életrajzát ld.: Végh

4. Rózsa György hollandiai útján, Edamban, 1964-ben

mellett részt vettem a festménytanulmányi raktár rendezésében.¹⁷ Azóta én kezelem a mintegy 2500 darabból¹⁸ álló festménygyűjteményt. Ezzel kapcsolatos feladataim közé tartozik a felajánlott festmények megtekintése, festményekre vonatkozó szakértői vélemények adása, a bekerült új szerzemények leltározása és MOK rendszerű leíró kartonjaik elkészítése. Elkészítettem a festményanyag művészek szerinti katalógusát. Én kezelem a kézikönyvtárat, amelyet 1951-ben rendeztem és újraleltároztam. [...] A Nemzeti Múzeum dísztermében [1952] szeptember 19-én megnyílt Kossuth Emlékiállítás anyaggyűjtési és rendezési munkálataiban Bertalan

János: Vayer Lajos (1913–2001). „Emberek és nem frakkok”. *A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. Tudománytörténeti esszégyűjtemény.* III. Szerk. Markója Csilla, Bardoly István. *Enigma*, 14. 2007. No 49. 531–538.

¹⁷ A Képcsarnok festménygyűjteményét az Akadémia épületéből történt kiköltözés során, 1940 körül a Nemzeti Múzeum északi szárnyának padlásterében, a III. emeleten 1929-ben kialakított régészeti raktárhelyiségben helyezték el, kezdetben farekeszekben, majd 1972-től nagyrészt mozgatható rácsfalakon. 1950-ben a raktárban kialakított öt „kabinetben” tanulmányi kiállítást hoztak létre, ezt azonban néhány évvel később helyhiány miatt lebontották. Ld.: Fejős 1959. i. m. 288.; fényképét ld.: Rózsa 1984. i. m. 5. kép.

¹⁸ 1952 végén a Festménygyűjtemény leltárkönyvében az utolsó leltári szám 2368. volt. Mivel a Képcsarnok 1884. évi megalakulása után, az első időszakban még a grafikákat, rézlemezeket és plasztikai műveket is a Festménygyűjtemény leltárkönyvébe jegyezték be, valamint 1940-ben számos érmet és domborművet adtak át az Éremtárnak, a Festménygyűjtemény tényleges darabszáma ekkor csak 2200 körül lehetett.

		MAGYAR NEMZETI MÚZEUM Társaságvezetői Kisebbség Budapest VIII. Múzeum köz. 211. sz. IGAZOLVÁNY Igazolom, hogy <u>Dr. Rózsa György</u> <u>György</u> a <u>Nemzeti Múzeum</u> beosztásában <u>Múzeumi Nemzeti</u> <u>Múzeum</u> dolgozója Budapest, 1972. II. 14. (P. H.) <u>Jungluj</u> aláírás P. Sz. ny. 9080-2. r. sz. Nyomell. V. MSZ 2131. — 9396. 75 3730 — FNYV 7	
Születési év: 1925.	Ervényesítés: 1972. I. negyed	Anyja neve: <u>Budapest.</u> Személyi igazolvány száma: <u>Nyírkos Sarolta</u> <u>30631-25</u>	
Lakcím: <u>Budapest. II.</u>	Munkakalépés napja: <u>Martírok v. 56.</u>	SzTK forrása: <u>30631-25 igen</u> Uz. kif. hely:	

5. Rózsa György Magyar Nemzeti Múzeumi igazolványa (1977)

6. Rózsa György az „Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II.” című kiállításon Melkben, 1980-ban, Hadik András szablyájával, a háttérben Franz Messmer és Wenzel Pohl *A gyermek II. József bemutatása a magyar rendeknek* című festményével

Vilmos és Entz Géza kartársak mellett dolgoztam. [...] Végül a múlt év végén a Képcsarnok többi dolgozóival együtt rész vettem a Nemzeti Múzeum 150 éves jubileum alkalmából rendezett kiállítás munkálataiban. A legelső nyomtatásban megjelent cikkem Lyka Károly »Művészet és közönség a századvégen« című könyvről írott bírálatom (Diárium, 1948/2. szám) A Centenárius pályázatra készített »Petőfi Sándor ikonográfiája« című tanulmányom elnyerte a Magyar Történelmi Társulat egyik díját. Kutatásaim eredményeképpen sikerült megtalálnom az eddig elveszettnek hitt daguerrotípiát, Petőfi leghitelesebb képmását.

7. Rózsa György 1985. március 12-én megnyitóbeszédet mond a Magyar Nemzeti Galéria „Barabás Miklós akvarelljei” című kiállításán (a háttérben Berezsky Loránd, az MNG főigazgatója). SZM-KEMKI ADK, ltsz. 22616/1986/1/1

© Szépművészeti Múzeum – Közép-Európai Művészettörténeti Kutatóintézet, Archivum és Dokumentációs Központ, Budapest

8. Rózsa György beszédet mond a Nemzeti Múzeum dísztermében 1992. március 10-én, az ún. lotaringiai falikárpit bemutatásán

[...] A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség 1951-es Évkönyvében 1952 májusában jelent meg »Adatok Borsos József arcképfestészetéhez« című tanulmányom. Ebben egy Borsos-arc képről bebizonyítom, hogy Zitterbarth Mátyást, a magyar klasszicista építészet kiváló alakját ábrázolja és egyik legfontosabb alkotásának, az azóta lebontott régi Nemzeti Színháznak eddig ismeretlen egykorú alaprajzát ismertetem.¹⁹ A múlt év folyamán a XVIII-XIX. század fordulójának legnagyobb magyar rézmetszőjéről, Czetter Sámuelről készítettem egy tanulmányt.²⁰ A Széchényi Könyvtárban és az Országos Levéltárban előkerült levelezése értékes adatokat tartalmaz nemcsak a művész életére és oroszországi útjára vonatkozóan, hanem a művész és a megrendelők viszonyára is. A tanulmány mellett összeállítottam a művész 103 metszetét magába foglaló tudományos katalógust is. [...] Jelenleg a magyar nemzeti festészet kialakulásának előzményeivel, az 1790-1820-ig terjedő időszaknak magyarországi és magyar vonatkozású festészetével és grafikájával foglalkozom. [...] 1952. dec. 6-án az Akadémia Művészettörténeti Állandó Bizottságának Pataky Dénes: A magyar rézmetszés

¹⁹ Magyar Nemzeti Galéria, ltsz.: 50.517.

²⁰ Rózsa György: Czetter Sámuel. Egy magyar rézmetsző a 18-19. század fordulóján. A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve, 1952. (1953) 97-139.

9. Gedai István, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója 1995. november 17-én, nyugdíjba vonulása alkalmából köszönti Rózsa Györgyöt. MNM Központi Adattár, Múzeumtörténeti Gyűjtemény, ltsz.: MTF_1112_1113#Nr12

© Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest

*története című könyvéről tartott vitaülésen mint felkért hozzászóló vettem részt. [...] Pártonkívüli népmvelő vagyok a Képcsarnok részlegben.*²¹

Amint önéletrajzában is hangsúlyozza, már egyetemi évei alatt a történeti (portré)ikonográfia állt Rózsa György érdeklődésének előterében, s az elveszettek hitt Petőfi-dagerrotípiá megtalálásával már 24 éves korában, 1949-ben hírnevet szerzett magának.²² Ebben az időben Vayer Lajos, a Történelmi Képcsarnok vezetője volt a mentora, aki nemcsak a témaválasztásban és a feldolgozásban segítette, hanem 1949-ben (díjazás nélküli) gyakornoki állást is biztosított számára a gyűjteményben.²³

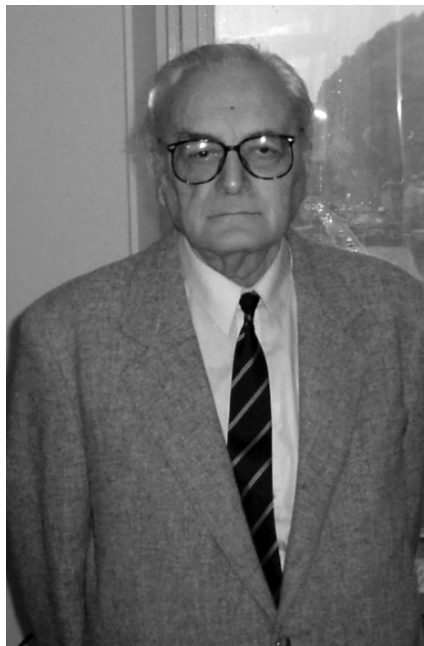
²¹ MNM Történelmi Képcsarnok, Irattár, 15/1947.

²² A feltehetően Egressy Gábor által 1845-ben készített, 10 × 7 cm méretű Petőfi-dagerrotípiát – amely korábban csak egy 1879-ben Klösz György által készített reprodukcióról volt ismert – Rózsa György Beliczay Imre családi iratai között találta meg, akinek nagybátyja Petőfi Zoltántól kapta azt ajándékká 1870-ben. Ld.: Rózsa György: Az igazi Petőfi-arc: Előkerült a daguerreotípiá. *Szabad Művészet*, 3. 1949. 200–201. Az eloxidálódott felvételt Escher Károly fotóművész bravúrja tette ismét láthatóvá. A fotót ma a Petőfi Irodalmi Múzeum Fotógyűjteménye őrzi, ltsz. F.3702.

²³ Életútinterjúja szerint Rózsa Györgynek részben egykori Eötvös Collegiumi társa, Klaniczay Tibor (1923–1993) irodalomtörténész közbenjárásának köszönhetően sikerült múzeumi álláshoz jutnia, aki

A Képcsarnoknak így már két fiatal munkatársa volt ebben az időben, miután 1946 októberétől Cennerné Wilhelmb Gizella (1921–1995)²⁴ is itt dolgozott (segéd)muzeológusként.²⁵ A következő évtizedekben kibontakozó hazai történeti ikonográfiai kutatások jelentős részben kettejük nevéhez fűződnek. Munkásságuk és sok tekintetben párhuzamos pályájuk révén a Képcsarnok a Kádár-kor egyik legtermékenyebb és legprogresszívabb, az 1960-as évektől jelentős nemzetközi kapcsolathálójával is bíró művészettörténeti műhelyé vált, amely 1963–1971 között Galavics Géza pályakezdésének és színtereként szolgált.²⁶ Amint Rózsa György nekrológiájában Galavics Géza megfogalmazta, a Képcsarnok nagyrészt az ő munkájuk révén lépett túl korábbi, illusztratív szerepkörén, s vált kutatóhelyé, szellemi műhellyé.²⁷

Rózsa György pályafutása alatt – de főként az 1950 körüli években²⁸ – a Képcsarnok festmény- és metszetgyűjte-

10. Rózsa György a Budapesti Történeti Múzeum Metszettárában
2004. április 5-én.
© Tóth Károly felvétele

ekkor a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium tisztviselője volt. Ld.: Tóth 2009. i. m. 141.

²⁴ Nekrológiát mindkét egykori képcsarnoki kollégája megírta. Ld.: Rózsa György: Cennerné Wilhelmb Gizella. *Acta Historiae Artium*, 37. 1994/1995. 351–352.; Galavics Géza: Cennerné Wilhelmb Gizella (1921–1995). *Művészettörténeti Értesítő*, 55. 1996. 297–301.

²⁵ A Képcsarnok harmadik muzeológus munkatársa – egyben 1950–1963 között osztályvezetője – Fejős Imre (1899–1965) volt. Ő korábban az Országgyűlési Múzeum munkatársa volt, amely 1949-ben megszűnt és beolvadt a Magyar Nemzeti Múzeumba. A Képcsarnok negyedik muzeológusa 1955–1964 között Szakács Margit (1916–2011) volt, aki a Fényképgyűjteményt kezelte, és 1964-ben a gyűjteménnyel együtt átkerült a Legújabbkori Történeti Múzeumba.

²⁶ A képcsarnoki évekre életútinterjújában emlékezik: Turbuly Éva: A hagyomány mint megtartó erő és inspiráció. Interjú Galavics Géza művészettörténésszel. *Soproni Szemle*, 68. 2014. 305.

²⁷ Galavics Géza: In memoriam Rózsa György (1925–2008). *Művészettörténeti Értesítő*, 57. 2008. 395.

²⁸ A festménygyűjtemény nagyarányú gyarapodása 1949-ben kezdődött, amikor a felszámolt Országgyűlési Múzeumból, valamint a budai királyi palotából és az Erzsébet Királyné Emlékmúzeumból mintegy 170 festmény került a Képcsarnokba. A következő években ugyanide került a különböző állami hivatalokból politikai okokból száműzött hivatali portrégalériák és uralkodóportrék jelentős része, valamint az 1946-ban felállított Veszélyeztetett Magángyűjtemények Miniszteri Biztossága és a Múzeumok és Műemlékek Országos Központja kezelésébe került festmények zöme.

11. Marosi Ernő köszönti Rózsa Györgyöt a 80. születésnapja alkalmából a Magyar Nemzeti Múzeumban tartott ünnepségen 2005. március 18-án

ménye egyaránt a duplájára nőtt, s megközelítette jelenlegi nagyságát.²⁹ Ennek a tetemes gyarapodásnak a feldolgozásában és leltározásában Rózsa György jelentős részt vállalt, megosztva a feladatot Cennerné Wilhelmb Gizellával: előbbi főként a festmény-, utóbbi pedig a grafikai gyűjteményt kezelte, de gyakran osztottak a nagyobb volumenű feladatokon.³⁰

Rózsa György osztályvezetőként nagy figyelmet fordított a Képcsarnok gyűjteményeinek gyarapítására, ami a festmények estében évente átlagosan 10–15 új szerzeményt jelentett, a grafikáknál gyakran ennél is többet. Rendszeresen vásárolt magánszemélyektől, BAV aukciókon, vagy a Központi Antikváriumban, a bécsi és a nyugati műkereskedelemben felbukkanó magyar vonatkozású darabok – valutáért történő – megvásárlására azonban csak ritkán nyílt alkalma, így például nem sikerült megszereznie a londoni Sotheby's 1978. április 25-i árverésén Pázmány Péter síremlékének 1641-ben készült tervrajzát.³¹ Ugyanebben az évben viszont a

²⁹ 1947-ben a festménygyűjtemény mintegy 1000 darabot számlált, a grafikai gyűjtemény pedig 23.000 lapból állt. A két gyűjtemény jelenleg mintegy 2500, illetve 45.000 tételből áll.

³⁰ Józsa György: Képcsarnok a Múzeumban. [beszélgetés Rózsa Györggyel]. *Magyar Nemzet*, 1986. július 14. 6. Fejős Imre távozását követően, 1963–1971 között Galavics Géza, majd 1979-től Basics Beatrix volt a gyűjtemény harmadik muzeológus munkatársa.

³¹ Rózsa, György: Das geplante Epitaph von Péter Pázmány. *Acta Historiae Artium*, 34. 1989. 121–123. A rendszerváltás előtt több állami műtárgyvásárlás is meghiúsult a valuta- és forráshiány miatt, így például az Iparművészeti Múzeumnak nem sikerült megszereznie az Esterházy László lovas alakját

12. Rózsa György a 80. születésnapja alkalmából a Magyar Nemzeti Múzeumban tartott ünnepségen 2005. március 18-án

13. Gödölle Mátvás köszönti Rózsa Györgyöt a 80. születésnapja alkalmából a Magyar Nemzeti Múzeumban tartott ünnepségen 2005. március 18-án

bécsi Gilhofer Antikváriumtól sikerült megvásárolnia két, rendkívül ritka metszetet: a szigetvári Zrínyi Miklóst ábrázoló 1566-os fametszetű röplapot és a költő Zrínyi Miklós rézmetszetű lovas képmását. 1982-ben pedig ugyanott kilenc, 1837-ben készült magyarországi városlátképeket ábrázoló rajzot.³² Az 1960-as évektől rendszeresen kapott lehetőséget külföldi tanulmányutakra (majd 1976-tól kurír-utakra is³³), nemcsak a „baráti országok” nagyvárosaiba (Pozsony, Prága, Krakkó, Moszkva, „Leningrád”), hanem nyugatra is [Svájc (1959), Bécs (1966), München (1969), Anglia (1973), Olaszország (1974), Svédország és Franciaország (1975)]. Ezek során olyan nemzetközi kapcsolathálót épített ki, amely nagyban elősegítette kutatásait,³⁴ ugyanakkor fontos felfedezéseket is tett a külföldi gyűjteményekben, így például 1973-ban Alfred Bellaire magyar származású londoni

ábrázoló ezüst asztaldísz a Sotheby’s 1989. május 26-i genfi aukcióján, mert a licit túlment az MNB által biztosított összegben.

³² MNM Történelmi Képcsarnok, ltsz.: 77.99, 77.100; Rózsa György: Johann Vincenz Reim és Magyarország. *Folia Historica*, 11. 1983. 45–52.

³³ 1976-ban, David Richter II. Rákóczi Ferenc-portréjának kölcsönzése kapcsán kurírként utazhatott Münchenbe. Ld.: Tóth 2009. i. m. 129.

³⁴ Ezt viszonzva Rózsa is tevékeny segítséget nyújtott olyan jelentős nemzetközi korpuszokhoz, mint Klaus Stopp: *Die Handwerkskundschaften mit Ortsansichten. Beschreibender Katalog der Arbeitsattestate wandernder Handwerksgelesen (1731–1830)*. I–XVII. Stuttgart, 1982–1992., vagy John Roger Paas: *The German Political Broadsheet 1600–1700*. I–XIV. Wiesbaden, 1985–2017.

műgyűjtő³⁵ Hungarica-metszetgyűjteményét tanulmányozva két, addig ismeretlen Buda-látképre is rábukkant.³⁶

Fontos szerepe volt abban is, hogy a Képcsarnok 1978-ban a Csáky család ősgalériájával gyarapodott. Ebben az évben Csáky Móric (Lőcse, 1936) Bécsben élő történész, valamint Kanadában élő unokabátyja, Csáky György (1925–2005) 99 évre a Magyar Nemzeti Múzeumban helyezte letétbe családjuk portrégalériájának 51 festményét, amelyeket 1944-ben menekítettek Ausztriába Szepesmindszenti (ma Bijacovce) kastélyukból.³⁷ A Képcsarnokban őrzött letétek közül máig ez a legnagyobb számú és legjelentősebb együttes, amelyben olyan főműve szerepelnek, mint Thurzó Kristóf 1611-es portréja, vagy Csáky Istvánné Forgách Éva 1638-as képmása. Az a tény, hogy a főúri család nyugati emigrációban élő leszármazottjai a szocialista Magyarországon helyezték letétbe a Csáky-ősgalériát, jelentős mértékben a Képcsarnok rangjának és hírnevének volt köszönhető. Rózsa György kulcsszerepet játszott a letét létrejöttében. 1977 novemberében ő maga utazott az NSZK-ba, hogy felmérje az eybachi Degenfeld-kastélyban őrzött gyűjteményt és meghatározza a szállításhoz szükséges ládák méretét.³⁸

A Képcsarnok grafikai gyűjteményének műfaji-tematikus struktúrája – amelyet Vayer Lajos alakított ki 1939-ben³⁹ – alapvetően meghatározta Rózsa György főbb

³⁵ Bleier Alfréd budapesti gumüipari vállalkozó, Bergen-Belsen-i koncentrációs tábor túlélője 1946-ban emigrált, majd 1954-ben szerzett brit állampolgárságot, s vette fel az Alfred Bellaire nevet. Ld.: <https://discovery.nationalarchives.gov.uk/details/r/C12363509>; The London Gazette, 10. Sept. 1954, p. 5220. Halála után örökösei elárverezték gyűjteményét: Important Old Master Engravings, Etchings and Woodcuts: The Property of Dr. Alfred Bellaire, deceased. Sotheby's, London, 20. November 1980.

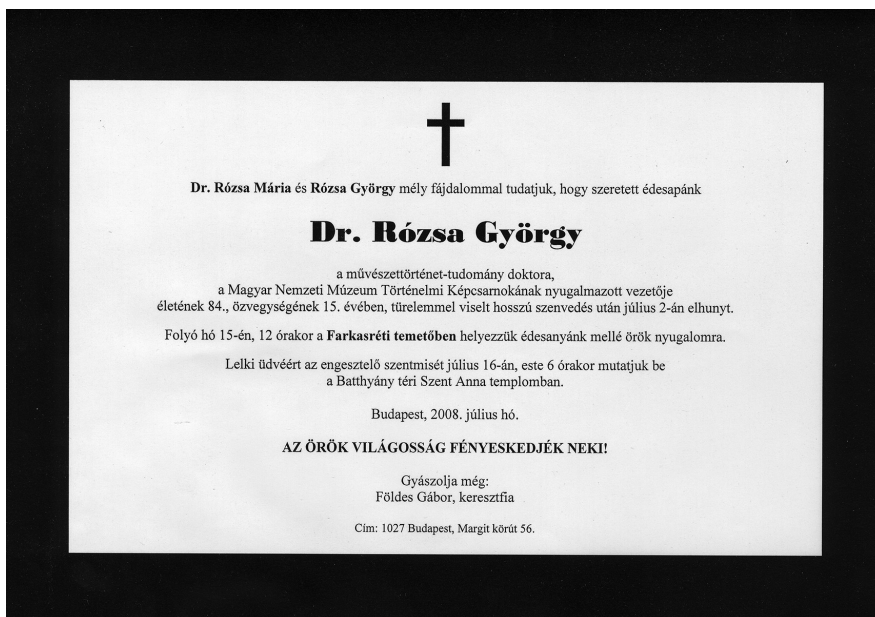
³⁶ Ismeretlen pest-budai látkép Londonban. *Budapest*, 12, 1974, 4. 36–37. (Helyesbítés: uo., 1974, 6. 4.); *A Történelmi Képcsarnok legszebb festményei*. Budapest, 1977. No 10. Ez utóbbi metszet, amely Buda 1686. évi ostromát ábrázolja, az Österreichische Nationalbibliothek gyűjteményébe került (ld.: K III 117299).

³⁷ 1969-ben Csáky Móric Savoyai Jenő egészalakos portróját helyezte letétbe az Österreichische Galerie Belvedere gyűjteményében, amelyet 1723-ban VI. Károly adományozott Csáky Imre kalocsai érseknek a *Pragmatica Sanctio* elfogadtatásában játszott szerepéért. 1944-ben a Pálffy család is nyugatra menekítette ősgalériájának addig Vöröskőn és Szomolányban őrzött darabjait, amelyeket a Salzburg melletti Sighartstein kastélyában helyeztek el, levéltárukkal együtt. A kastély 1943-ban Pálffy József (1898–1978) és Gabrielle von Ueberacker (1915–1999) házasságkötésével került a Pálffyak birtokába, amely 1992-ig maradt a család tulajdonában.

³⁸ MNM Történelmi Képcsarnok, Irattár, 276-20-18/77.

³⁹ 1934-ben, a Nemzeti Múzeum újjászervezésekor a Történelmi Képcsarnokot – amely korábban a Szépművészeti Múzeum keretei között működött – a Nemzeti Múzeum Történelmi Múzeumához csatolták. 1939-ben a Képcsarnok gyűjteményét a Magyar Tudományos Akadémia épületéből a Nemzeti Múzeumba költöztették át, s ennek során Vayer Lajos – aki 1937-től vezette a Képcsarnokot – új raktári rendet alakított ki a grafikai gyűjteményben. Ld.: Vayer Lajos: A Magyar Történelmi Képcsarnok metszetgyűjteménye. *Magyar Könyvszemle*. 64. 1940. 283–285.

A metszetgyűjteményt korábban két nagy csoportba osztották, amely a „Magyar érdekű tárgyak” és

14. Rózsa György gyászjelentése

kutatási területeit is: ezek fókuszában a portrék, veduták és eseményábrázolások, valamint a különböző allegorikus ábrázolások (pl. a tézislapok) álltak. Sokoldalú kutatói tevékenysége ugyanakkor számos, a Képcsarnok gyűjteményén kívül eső témára is kiterjedt, mint például Paul Juvenel elveszett pozsonyi mennyezetképeire, a nagybiccsei vár falképeire, Nádasdy Ferenc mecénatúrájára vagy Lackner Kristóf rézmetszeteire.

Pályájának első jelentős műve Petőfi Sándor képmásainak szisztematikus feldolgozása és 68 tételből álló katalógusának összeállítása volt, amelyet 23 évesen, az 1848-as szabadságharc centenáriuma alkalmából kiírt pályázatra készített el.⁴⁰ Ennek módszertana a Kampis Antal által II. Rákóczi Ferenc, illetve a Vayer Lajos által Pázmány Péter és Széchényi István példáján kidolgozott tipológiai struktúrát

„Magyar érdekű személyek” címet viselték. Vayer a modern ikonográfiai kutatások igényeinek megfelelően egy új, differenciáltabb rendszerbe sorolta be a grafikákat. Az arcképeket és a látképeket alfabetikus, az eseményábrázolásokat és a viseletképeket pedig kronologikus rendben helyezte el. Emellett „vegyes tárgyú grafikák” (*Varia*) néven egy új, kisebb tematikus csoportokból álló egységet is létrehozott, amelyekbe az allegóriákat, szentképeket, valamint a castrum dolorisok, diadalkapuk, fegyverek stb. ábrázolásait sorolta be. Ez az ikonográfiai szempontú beosztás mindmáig meghatározza a Képcsarnok raktári és nyilvántartási rendjét.

⁴⁰ Rózsa György: Petőfi Sándor képmásai: ikonográfiai tanulmány. *Irodalomtörténet*, 39. 1951. 207–217.; a téma későbbi összefoglalása: Petőfi Sándor életében készült képmásai. *A márciusi ifjak nemzedéke*. Szerk. Körmöczi Katalin. Budapest, 2000. 102–116.

követte,⁴¹ amelynek meghatározó eleme volt a hiteles (egykorú) és a nem hiteles ábrázolások különválasztása, valamint az arcképek keletkezési körülményeinek minél alaposabb feltárása, hogy a portrék egymáshoz való viszonyai (előkép, átvétel, variáció) tisztázhatók legyenek.

A Petőfi-tanulmányt számos további hasonló „személyi ikonográfiai” feldolgozás követte: Széchenyi István (1991) és Kossuth Lajos (1994) teljességre törekvő portréikonográfiai katalógusai mellett Rózsa György összegyűjtötte Kazinczy Ferenc (1957), Batsányi János (1960), Csokonai Vitéz Mihály (1973) és Pyrker János (1987) ábrázolásait is, de fontos adalékokkal gazdagította II. Rákóczi Ferenc (1980) ikonográfiáját is. Attila hun király esetében (1993) a fiktív ábrázolások tipológiáján keresztül mutatta be a róla alkotott kép változásait.

Több tanulmányában egy-egy konkrét arckép elemzésével járult hozzá új eredményekkel a portréikonográfiai kutatásokhoz, mint például I. Lipót és Zitterbarth Mátyás arcképe,⁴² vagy Oláh Miklós és Bethlen Gábor portrémetszetei esetében.⁴³ Utóbbi mesterét a Prágában működő Egidius Sadelerben sikerült meghatározni. Rózsa György kísérettanulmányával jelent meg 1991-ben és 2004-ben a kora újkori Magyarország két legjelentősebb rézmetszetű portrészorozata, a Nádasdy *Mausoleum* (1664) és az Elias Wideman-féle *Icones illustrium heroum Hungariae* (1652) hasonmás kiadása.

Részből portréikonográfiai kutatásaiból indultak ki azok a publikációi, amelyekben egy-egy 18–19. századi magyarországi rézmetsző (Zeller Sebestyén, Czetter Sámuel, Binder János Fülöp, Ehrenreich Ádám) oeuvre-jegyzékét állította össze.⁴⁴

A portrék mellett Rózsa György másik fontos kutatási területe a látképikonográfia volt. Ezzel a témával az 1950-es évek elején, a Magyarország Műemléki Topográfiaja című sorozat előkészületei kapcsán kezdett foglalkozni, s elsőként a pest-budai veduták kutatástörténetét foglalta össze Vayer Lajossal és Seenger Ervinnel közösen. Tanulmányukban hangsúlyozták, hogy a várostörténet szempontjából „az ábrázolásokat az írott emlékekkel egyenrangú forrásoknak kell tekintenünk”, s ebből következően célul tűzték ki „a teljességre törekvő anyaggyűjtést” és „a budapesti veduták korszerű korpuszának” elkészítését.⁴⁵ Ennek megvalósítására Seenger Ervin-

⁴¹ Kampis Antal: II. Rákóczi Ferenc arcképei. *Rákóczi emlékkönyv halálának kétszázéves fordulójára*. Szerk. Lukinich Imre. Budapest, 1935. II.: 69–90.; Vayer Lajos: Pázmány Péter ikonográfiája. *Századok*. 69. 1935. 273–320.; Uő: Széchenyi képe. *Magyarságtudomány*. 1. 1942. 94–112.

⁴² Rózsa, György: Frans Luyckx und György Szelepcsényi. *Acta Historiae Artium*, 6. 1959. 233–238.; Uő: Adatok Borsos József arcképfestészetéhez. *A Magyar Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve*, 1951. (1952) 147–150.

⁴³ Rózsa György: Oláh Miklós legrégebbi képmása. Járt-e Hans Sebald Lautensack Magyarországon? *Magyar Könyvszemle*, 76. 1960. 433–438.; Uő: Ein unbekanntes Werk von Egidius Sadeler. *Folia Archaeologica*, 21. 1970. 169–176.

⁴⁴ Rózsa 1953. i. m. 97–139.; Ehrenreich Ádám forrásai. *Művészettörténeti Értesítő*, 8. 1959. 61–67.; Uő: *Grafikatörténeti tanulmányok. Fejezetek a magyar vonatkozású grafikai ábrázolások múltjából*. Budapest, 1998. (Művészettörténeti füzetek, 25.)

⁴⁵ Buda és Pest ábrázolásai. *Budapest Műemlékei*. I. Szerk. Pogány Frigyes, Horler Miklós. Budapest,

nel (1908–1981) közösen vállalkozott, aki a Budapesti Történeti Múzeum metszet- és fotótárának munkatársa volt 1941–1976 között. Rózsa György az 1800 előtti anyag feldolgozását vállalta, Seenger Ervin pedig a következő időszakét, amelynek felső határát 1870-nél húzta meg. Pest-Buda kora újkori látképeinek feldolgozásával Rózsa György 1963-ra készült el.⁴⁶ A 316 tételes katalógus mindmáig talán legjelentősebb legnagyobb hatású munkája, amely maig alapvető kézikönyve a várostörténeti kutatásoknak, s számos további topografikus feldolgozáshoz szolgált modellként.⁴⁷

A veduta-kutatás területén – a portrékhoz hasonlóan – az ábrázolások tipológiai rendszerezése volt Rózsa György legfőbb módszere, ám a portréikonográfiában alkalmazott kronológiai rendezési elvvel szemben itt a topográfiai szempontok váltak elsődlegessé, amelyből a corpus égtájak, városrészek vagy egyes épületek szerinti tagolása következett.⁴⁸ Ezt a szempontrendszert alkalmazta a megyei műemléki topográfia sorozatban publikált, Drégelypalánk, Eger, Hatvan, Vác, Visegrád és Zsámbék látképeit várostörténeti forrásként feldolgozó tanulmányaiban is. A kéziratban maradt Komárom-Esztergom megyei kötet számára készült, Esztergom látképeiről szóló írását módszertani tanulmányként átdolgozva jelentette meg,⁴⁹ míg Pápa régi látképeit önálló kötetben mutatta be.⁵⁰

Veduta-ikonográfiai tárgyú tanulmányainak egy másik csoportja egy-egy rézmetező – például Georg Hoefnagel (1955), Justus van der Nypoort (1957), Friedrich Bernhard Werner (1974), Johann Vinzenz Reim (1983) vagy Wilhelm Dilich (1987) – magyarországi várakról és városokról készített látképeit dolgozta fel. A 17. századi portrészorozatok reprintjeihez hasonlóan több veduta-kötet hasonló kiadásában is közreműködött: az ő kísérettanulmányával jelent meg az ún. Birckenstein-féle metszeteskönyv, valamint Hunfalvy János topográfiai művének bibliofil reprintje.⁵¹ 1995-

1955. 99–104: 103.

⁴⁶ *Budapest régi látképei, 1493–1800.* Budapest, 1963. (A kötet második, immár 423 tételt tartalmazó kiadása 1999-ben jelent meg.) Ennek a munkának az eredményeként született a 150 városlátképet bemutató, a 19. századi veduták közül is válogató bibliofil kiadványa: *Budapest legszebb látképei.* Budapest, 1997.

⁴⁷ Ld. például: Kovács Péter: Székesfehérvár első látképei a XVI–XVII. században. *Építés-Építészettudomány*, 5. 1974. 425–432.; Szalai Béla: *Magyar várak, városok, falvak metszetei, 1515–1800.* Budapest, 2006.

⁴⁸ Rózsa György: A magyar vedutakutatás módszeréről. *Középkori régészeti tudományos ülésszak, 1970. december 8–10.* Szerk. Nagy Emese. Budapest, 1971. 13–17.

⁴⁹ Rózsa, György: Die Typologie als Methode der Bearbeitung der alten ungarischen Veduten. *Lüneburger Beiträge zur Vedutenforschung.* Hrsg. Eckhard Jäger. Lüneburg, 1983. 45–52.

⁵⁰ Rózsa György: *Öt évszázad pápai látképei.* Pápa, 2000.

⁵¹ *A trónörökös mértankönyve.* Közreadja és a bevezető tanulmányt írta Rózsa György. Budapest 2001. [Kísérettanulmány A. E. Burckhard von Birckenstein: *Erz-Herzogliche Handgriffe des Zirckels und Linials.* Wien, 1686. c. munkájának reprint kiadásához]; Uő: Rohbock képeiről. Kíséretfüzet a hasonló kiadáshoz. [Hunfalvy János: *Magyarország és Erdély eredeti képekben.* I–III. Darmstadt, 1856–1864.] Budapest, 1987. 12–21.

ben a legszebb 16–19. századi magyarországi vedutákból egy reprezentatív, ismeretterjesztő jellegű kötetet állított össze.⁵²

Élete utolsó éveiben visszatért a pest-budai látképekhez: az 1800–1870 közötti látképek több mint 1500 tételes katalógusát Seenger Ervin 1981-ben bekövetkezett haláláig nem tudta befejezni. 2006-tól Rózsa György és B. Nagy Anikó, a BTM Metszettárának munkatársa rendezte sajtó alá a befejezetlen kéziratos katalógust, amely végül elektronikus formában jelent meg.⁵³

Rózsa György harmadik markáns kutatási területét a történeti eseményábrázolások képezték, amelyek kapcsán két korszakkal foglalkozott behatóan. Ezek egyike a 16–17. századi török háborúk, s különösen az oszmánok ellen vezetett 17. század végi felszabadító hadjáratok időszaka volt. Mivel a törökökkel vívott két évszázados küzdelem eseményeit Európa-szerte rendkívül nagy érdeklődés kísérte, a 16–17. századi német, olasz, francia és holland kiadványokban gyakran szerepelnek magyarországi csataképek. Ezen illusztrációk azonban gyakran nem rendelkeznek történeti forrásértékkel, mivel nem a helyszínen készült vázlatok nyomán készültek, hanem korábbi előképek átdolgozásai. A témával kapcsolatos kutatások egyik fontos célkitűzése ezért épp az eseményábrázolások hitelességének és keletkezési körülményeinek tisztázása, az előkép-átvétel-variáció viszonyok feltérképezése.

Az 1950-es évek második felében Rózsa György és Cennerné Wilhelmb Gizella kutatásai egyaránt ezekre a metszetsorozatokra irányultak: előbbi Johann Sibmacher nürnbergi rézmetsző 1602-ben megjelent, magyarországi várak ostromát ábrázoló 27 metszetét és azok forrásait elemezte, míg kolléganője az ugyancsak 1600 körül Augsburgban működött rézkarcoló és könyvkiadó, Wilhelm Peter Zimmermann magyar vonatkozású illusztrációit dolgozta fel.⁵⁴ Párhuzamos kutatásaik a következő évtized elején is folytatódtak: Rózsa György Romeyn de Hooghe (1645–1708) holland rézkarcoló 1690 körüli magyarországi csataképeit dolgozta fel, míg kolléganője Zrínyi Miklós 1664-es télhadjáratának ábrázolásait elemezte egy-egy tanulmányban.⁵⁵

Rózsa György akadémiai doktori disszertációját is a török elleni felszabadító háború ábrázolásairól írta 1985-ben.⁵⁶ Ennek második fejezetében az ún. lotaringiai falikárpitokat dolgozta fel. Néhány évvel később fontos szerepet játszott abban,

⁵² Rózsa György: *Városok, várak, kastélyok. Régi magyarországi látképek*. Budapest, 1995.

⁵³ Rózsa György: Adalékok Seenger Ervin Budapest 19. századi vedutáinak befejezetlen katalógusához. *Ars Hungarica*, 34. 2006. 429–436.; Seenger Ervin: *Pest-budai látképek a tizenkilencedik századból*. [Budapest 2008 - www.btmfk.iif.hu/seenger.html]

⁵⁴ Rózsa György: *Régi magyar csataképek*. Budapest 1959; Cennerné Wilhelmb Gizella: Wilhelm Peter Zimmermann magyar vonatkozású rézkarc-sorozatai. *Folia Archeologica*. 9. 1957. 187–203.

⁵⁵ Romeyn de Hooghe és a magyarországi török háborúk. *Művészettörténeti Értesítő*, 14. 1965. 17–24.; Cennerné Wilhelmb Gizella: Zrínyi Miklós, a költő hadjáratának grafikus ábrázolásai. *Folia Archaeologica*, 13. 1961. 223–234.

⁵⁶ Rózsa György „Csataképek a felszabadító háborúk korából” című doktori értekezésének vitája. *Művészettörténeti Értesítő*, 34. 1985. 206–210.; Uő: *Schlachtenbilder aus der Zeit der Befreiungsfeldzüge*. Budapest, 1987.

hogy a sorozat egyik darabja a Nemzeti Múzeum gyűjteményébe került. A 18 falikárpitból álló együttes Lotaringiai V. Károly herceg (1643–1690) magyarországi hadítetteit, azaz a törökök elleni felszabadító háború során aratott győzelmeit ábrázolja, s Nancyban készült 1710 körül. Az 1730-as években Lotaringiai Ferenc révén a sorozat a bécsi udvarba került, majd 1903-ban négy darabját a budai királyi palotában helyezték el. Ezeknek 1945-ben nyoma veszett, ám egyikük, a Lotaringiai Károly Buda alatti diadalmenetét ábrázoló, 315×385 cm méretű kárpit 1991-ben felbukkant Rainer Zietz zürichi műkereskedésben, amelyet – Nicolas Salgo közvetítésével – felajánlottak megvételre a Magyar Nemzeti Múzeumnak. Rózsa György szakértői véleménye, illetve vételi javaslata alapján a Magyar Nemzeti Bank 650.000 svájci frankért megvásárolta a falkárpitot, amely nem sokkal később letétként a Magyar Nemzeti Múzeumba került, s 1996 óta az állandó kiállításon látható.

A török háborúk kora mellett Rózsa György másik kedvelt történelmi korszaka a reformkor és az 1848–49-es forradalom időszaka volt. Utóbbihoz a Petőfi-ikonográfiával kapcsolatos kutatásai szolgáltak előzményként, legjelentősebb eredménye pedig a szabadságharc neves kutatójával, Spira Györggyel (1925–2007) közösen, képes forrásgyűjteményként összeállított, mintegy 900 képet tartalmazó kötet volt.⁵⁷ A kiadvány jelentős újítása volt, hogy a képek hosszabb, értelmező felirataival mellett az 50 oldalas mellékletben Rózsa összefoglalta az 1848–49-es témájú képzőművészeti ábrázolásokkal kapcsolatos ismereteket,⁵⁸ valamint részletes képjegyzékben közölte a feliratokat is tartalmazó pontos műtárgyadatokat.

Rózsa György egy további fontos, részben a Képcsarnok gyűjteményéhez kapcsolódó kutatási területét képezték a 17–18. századi tézislapok: 1987-ben elsőként írt összefoglaló tanulmányt a műfaj hazai, illetve magyar vonatkozású emlékeiről.⁵⁹ Ebben több mint 50 művet katalogizált, amelyek közül 14 található a Képcsarnokban, s közülük hat 1955–1980 között új szerzeményként, részben Rózsa György révén került a gyűjteménybe. Kitűnő filológiai felkészültsége, ógörög és latin tanulmányaival szerzett műveltsége szinte predesztinálták a tézislapok mitológiai alakokban és utalásokban bővelkedő képi világának feltérképezésére, ám későbbi kutatásai során nem tért vissza a témához. Az általa megkezdett munkát Galavics Géza folytatta 2004-ben, a közép-európai egyetemeken tanult magyar diákoktól fennmaradt, részben újonnan felfedezett 17. századi tézislapok feldolgozásával.⁶⁰

Rózsa György egyik legnagyobb hatású és legtöbbet idézett publikációja *Magyar történetábrázolás a 17. században* című könyve, amely egyben kandidátusi értekezése is volt.⁶¹ Ebben – egyebek mellett – az 1664-es Nádasdy Mausoleum magyar király-

⁵⁷ Rózsa György – Spira György: *Negyvennyolc a kortársak szemével*. Budapest, 1973.

⁵⁸ Rózsa György: *Negyvennyolc az egykorú művészetben*. Uo., 507–518.

⁵⁹ Rózsa, György: *Thesenblätter mit ungarischen Beziehungen*. *Acta Historiae Artium*, 33. 1987–88. 257–289.

⁶⁰ Galavics Géza: *Magyar diákok 17. századi tézislapjai Közép-Európában. Művészettörténeti Értesítő*, 53. 2004. 53–80.

⁶¹ Rózsa György „Magyar történetábrázolás a XVII. században” című kandidátusi értekezésének vitája.

képsorozatának keletkezéstörténetét és hosszan tartó utóéletét dolgozta fel példaszé-
rűen, felvázolva a magyar uralkodóábrázolásoknak a Képes Krónikától a Thuróczy-
krónikán keresztül a 19. századig ívelő tipológiáját. Külön fejezetben elemezte
Nádasdy Ferenc (1623–1671) országbíró művészetpártolását, amely a kora újkori
magyarországi főúri mecenatúrával és udvari kultúrával kapcsolatos későbbi kutatá-
sokhoz is modellként szolgált.

Az 1950-es évek végétől kezdődően Rózsa György számos időszaki kiállítást is
rendezett – önállóan és társkurátorokkal – az ebben az időben elsősorban régészeti
karakterű Nemzeti Múzeumban.⁶² Ezek nagy részéhez azonban nem jelent meg
katalógus, vagy csak kis terjedelmű, a kiállított műtárgyakat felsoroló füzet készült,⁶³
így szinte nyomtalanul múltak el, mint például a II. Rákóczi Ferenc születésének
300. évfordulója alkalmából 1976-ban a díszteremben rendezett kiállítás.⁶⁴ Ebben a
gyakorlatban csak az 1980-as években állt be változás, amikor az MTA Művészet-
történeti Kutatócsoportja és a Magyar Nemzeti Galéria szervezésében sorra születtek
nagyszabású kiállítások, amelyekhez tudományos igényű, illusztrált katalógusok is
készültek.⁶⁵ Ezen vállalkozásoknak Rózsa György is fontos résztvevője volt, több
területről írt összefoglaló tanulmányt (arcképfestészet, eseményábrázolások), s a
Képcsarnok gyűjteményéhez tartozó több tucat műtárgyról írt katalógustételeket.

RÓZSA GYÖRGY PÁLYAKÉPE

Rózsa György (Budapest, 1925. március 4. – Bp., 2008. július 2.) művészettörténész,
a magyar történeti ikonográfia nemzetközi rangú szakértője. Tanulmányait a budai
Szent Imre Ciszterci Gimnázium után a Pázmány Péter Tudományegyetemen
végezte, ahol 1948-ban görög–latin szakos tanári oklevelet, majd 1950-ben művészet-
történész–muzeológus diplomát szerzett. Egyetemi tanulmányai alatt latin–történe-
lem tagozaton az Eötvös József Collegium tagja, melynek művészettörténészként

Művészettörténeti Értesítő, 21. 1972. 141–148.; Uő: *Magyar történetábrázolás a 17. században*. Budapest
1979

⁶² 1951–1986 között a régész végzettségű Fülep Ferenc (1919–1986) volt a Magyar Nemzeti Múzeum
főigazgatója.

⁶³ Ilyen például a gyűjtemény legértékesebb és legnevezetesebb darabjait bemutató *75 éves a
Történelmi Képcsarnok* című tárlathoz készült kiadvány: *A Magyar Történelmi Képcsarnok emlék-
kiállításának (1884–1959) katalógusa*. A kiállítást rendezték: Fejős Imre, Cenner Gyuláné, Rózsa György
és Szakács Margit. Budapest, 1959. Egy 1962-es, 80 kora újkori magyarországi vedutát bemutató
tárlathoz ugyancsak sokszorosított gépiratos katalógus is készült. Ld.: Rózsa György: *Magyarországi
városképek*. Budapest, 1962.

⁶⁴ Jubileumi emlékkiállítást rendez a történelmi képcsarnok. *Népszabadság*, 1959. június 13. 8.; Ma
nyílik meg a Rákóczi-emlékkiállítás. *Népszabadság*, 1976. március 26. 7.

⁶⁵ *Művészet Magyarországon 1780–1830*. Szerk. Szabolcsi Hedvig, Galavics Géza. Budapest, 1980.;
Művészet Magyarországon 1830–1870. Szerk. Szabó Júlia, Széphelyi F. György. Budapest, 1981.; *Főúri
ősgalériák, családi arcképek a Magyar Történelmi Képcsarnokból*. Szerk. Buzási Enikő. Budapest, 1988.

utolsó végzőse volt az intézmény 1950. évi megszüntetése előtt. 1949-től 1995-ig a Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnokának munkatársa, 1963-tól osztályvezetője. Pályája egészét a történelmi ikonográfiai kutatásoknak, a magyar történelemmel kapcsolatos képi ábrázolások feldolgozásának szentelte. Bölcsészdoktorátusát 1958-ban, kandidátusi fokozatát 1971-ben, akadémiai doktori címét 1985-ben szerezte meg. 1962-től az *Acta Historiae Artium* technikai szerkesztője, 1986–1992 között főszerkesztője, 2008-ig szerkesztőbizottsági tagja. 1972-től 2000-ig a Nemzeti Múzeum folyóirata, a *Folia Historica* szerkesztőbizottsági tagja. 1961-től az MTA Művészettörténeti Bizottságának, 1980-tól a Tudományos Minősítő Bizottság Művészettörténeti-Régészeti-Építészeti Szakbizottságának a tagja. Hagyatékából 5 doboznyi kézirat (hazai és külföldi szakemberekkel folytatott levelezés, noteszek, szakvélemények, műtárgyfotók stb.) Budapest Főváros Levéltárába került (BFL XIV.193). Felesége: Kaposy Veronika (1923–1993) művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum Grafikai Gyűjteményének munkatársa volt. Kitüntetései: Pasteiner Gyula-emlékérem, 1958; Móra Ferenc-emlékérem, 1978; Ipolyi Arnold-emlékérem, 1985; Magyar Művészetért Díj, 1992; Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Ferenc-emlékérmé, 1994; a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat tiszteleti tagsága, 2006.

BIBLIOGRÁFIA

Rózsa György műveinek jegyzéke. *Tanulmányok Rózsa György tiszteletére*. Szerk. Basics Beatrix. Budapest, 2005. 7–18.; Rózsa György publikációinak bibliográfiája [Az előző bővített, javított, átszerkesztett változata]. Összeáll. Míró Árpád. *Művészettörténeti Értesítő*, 57. 2008. 397–409.

RÓZSA GYÖRGY FONTOSABB ÍRÁSAI

Petőfi Sándor képmásai. *Irodalomtörténet*, 39. 1951. 207–217.; *Budapest régi látképei, 1493–1800*. Budapest, 1963. (2., átd. bőv. kiad.: Budapest, 1999.); *Magyar történet-ábrázolás a 17. században*. Budapest, 1973.; *Negyvennyolc a kortársak szemével*. Budapest, 1973. [társszerző: Spira György]; *A Történelmi Képcsarnok legszebb festményei*. Budapest, 1977.; Johann Wolfgang Goethe: A műalkotások igazságáról és valószerűségéről. Vál., utószó és jegyzetek: Rózsa György. Budapest, 1980. (Művészet és elmélet); *Schlachtenbilder aus der Zeit der Befreiungsfeldzüge*. Budapest, 1987.; Thesenblätter mit ungarischen Beziehungen. *Acta Historiae Artium*, 33. 1987/1988. 257–289.; Kossuth Lajos ikonográfiája. „Leborulok a nemzet nagysága előtt” A Kossuth-hagyaték. Szerk. Körmöczy Katalin. Budapest, 1994. 291–455.; *Grafikatörténeti tanulmányok. Fejezetek a magyar vonatkozású grafikai ábrázolások múltjából*. Budapest, 1998. (Művészettörténeti füzetek, 25.)

RÓZSA GYÖRGYRŐL SZÓLÓ MÉLTATÁSOK

Galavics Géza: In memoriam Rózsa György (1925–2008). *Művészettörténeti Értesítő*, 57. 2008. 395–397.; Galavics Géza: In memoriam György Rózsa (1925–2008). *Acta Historiae Artium*, 49. 2008. 7–10.; Tóth Károly: Művészettörténetészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950). *Lustrum collegii. Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati*. Ed. László Horváth. Budapest 2011. 328–344. – RÚL XVI.: 375–376.